

«خدا رزاق است» یعنی چه؟

حجت الاسلام علی محمد باقری
استاد حوزه علمیه و کارشناس مذهبی

زندگی مالی بر اساس دخل و خرج در نظام هستی تعریف می شود به این معنا که به میزانی که خرج در زندگی داشته باشیم، دخل تعریف می شود در حالی که تفکر عمومی جامعه برعکس و بر این باور است که باید به میزان دخل هزینه و خرج کند.

تصور عموم مردم بر این است که انسان باید ببیند چقدر درآمد دارد، مصرف را بر اساس آن تعریف و بنا بر درآمدی که دارد هزینه، قناعت، پس انداز و تدبیر کند تا مصرف و خرجش بیش از دخل او نباشد، در حالی که در نظام هستی انسان باید متعارف خرج کند تا درآمد به حسب مصرف در زندگی او جاری شود. به عبارت بهتر، به میزانی که درست هزینه کنیم خدا به ما رزق می دهد و روزی و دخل ما را پُر می کند. در تفکر الحادی فکر می کنیم رزق دست خودمان است و به میزان درآمدمان، مصرف می کنیم و خرج زن و بچه را با جیب خود تعریف می کنیم، اما تفکر توحیدی تأکید دارد خدا رزاق

است و به انسان به میزانی که هزینه کند دخل می دهد، این است هماهنگی دخل و خرج در نظام تکوین و خلقت، معنای تصریح قرآن در آیات ابتدایی سوره مبارکه طلاق می فرماید، هر کس تقوا پیشه کند از جایی که گمان نمی برد خدا او را روزی می دهد! این تقوا می تواند در حوزه مالی هم باشد یعنی درست و در راه خدا و برای خانواده خرج کنید، در آیه ای دیگر خداوند می فرماید، به هر میزان انفاق کنید خدا جایگزین می کند، بخشی از انفاق مربوط به فقرا و محرومان است بخشی از آن متعلق به خانواده است برای همین به خرجی ای که مرد برای خانواده هزینه می کند، نفقه می گویند. هزینه برای خانواده انفاق و صدقه است، خدا جایگزین می کند. اساس اقتصاد اسلامی و توحیدی بر این مبناست در حالی که اقتصاد قارونی می گوید اگر مالی کسب کردم با تلاش و همت خودم بوده است.

ترس از فقر، تلقین شیطان است

بر اساس این دیدگاه، پایه اقتصادی در تشکیل خانواده این چنین تأمین می شود. چنان که در سوره مبارکه نور می فرماید: ازدواج کنید و خانواده تشکیل دهید! اگر فقیر هستید و ندارید، ما به شما می بخشیم! یعنی اول خرج کن و خانواده تشکیل بده ما مخارج شما را تأمین می کنیم اما متأسفانه، جامعه ما به این آسیب که باید اول پول باشد بعد ازدواج کنیم، مبتلاست! چرا این طور فکر می کنیم؟ این کار شیطان است که به ما القا می کند نمی توانیم و دچار فقر می شویم. به تصریح قرآن، شیطان به شما وعده فقر و نداری می دهد!

نظام هستی نیازهای ما را تأمین می کند

این یک قاعده کلی در نظام خلقت است، هر جا خلل، کمبود و نیازی ایجاد شود بلافاصله ترمیم و جبران می شود مثل زخمی که در بدن ایجاد می شود و همه اعضا برای رفع آن بسیج می شوند، در امور مالی هم چنین است، هر جا نیازی باشد نظام هستی آن را ترمیم می کند مثل اینکه به محض تولد نوزاد، شیر در سینه مادر جاری و با نیاز نوزاد، منبع تأمین کننده آن فراهم می شود؛ این تعبیر بیت «ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند/تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری»، است.

رزق همه دست خداست

نکته مهم آنکه این سیستم رزق را خدا وعده داده است و این از وعده های مهم الهی است و آیات متعددی در این باره وجود دارد. می فرماید: «و هیچ جنیده ای در زمین نیست، مگر رزقش بر عهده ما است»، یا آنکه «رزق شما در آسمان است و ما آن را می دهیم» این یعنی دنیا را تأمین کردیم اما خدا درباره تأمین آخرت وعده نمی دهد؛ متأسفانه ما به آنچه تضمین شده طمع و حرص داریم و دنبالش می گردیم اما آخرت را که تضمین نشده، رها کرده ایم!

خدا رزق را تأمین کرده تا انسان نسبت به دنیا میل و دغدغه ای نداشته باشد و حرکت و تلاش او به سمت آخرت باشد. از این رو، مدیریت مالی در خانواده باید در جهت توحیدی باشد یعنی اگر مرد در خانه و خانواده خرج می کند، همسر و فرزندان خود را عیال خدا و خود را واسطه رزق رسانی به آن ها به عنوان بنده خدا بدانند، به تعبیر دیگر مرد در تأمین و اداره خانواده وظیفه ای الهی برای خود تعریف کند تا این چنین درهای برکات مالی به روی او باز می شود. اگر کسی در خرج مال رضای خدا را دنبال کرد، خدا رزق او را تأمین می کند.

بردار

و بخوان

به دنبال پدر

کتاب «به دنبال پدر (پندهای امام علی^(ع) در نامه ۳۱ نهج البلاغه)» اثر سید مهدی سیدی در ۱۱۲ صفحه به همت مؤسسه بوستان کتاب به چاپ رسید. انسان امروز هزارویک مشکل ندارد؛ مشکل او فقط یکی است، «بی معنایی». ما در عصر هزاره ها، در محاصره فناوری ها و اسارت شتاب ها، افزون شده ایم! آن چنان که خود را فراموش کرده ایم و در توهم خود ساخته، همه چیز را بازی انگاشته و ثانیه های خود را در غفلت و اضطراب باخته ایم.

این کتاب، شرحی کاوشگرانه بر یک متن حیات آفرین، نامه ۳۱ نهج البلاغه است که در آن، امیرالمؤمنین علی^(ع) توصیه هایی خطاب به فرزندشان امام حسن مجتبی^(ع) مکتوب کرده اند. این نامه اکسیر حیات است، زیرا کلام علی^(ع)، ساقی قلب های تشنه، بزرگ ترین درمان برای «بی معنایی بشر» است.

ساختار اثر

این اثر در قالب ۲۷ پر تو که همان پندهای حضرت بوده، به رشته نگارش درآمده است، عناوین برخی از مباحث مطرح شده در این اثر عبارت اند از: «چشم هایت را ببند»، «به سوی خدا راه شو»، «با پدر همراه شو»، «با فهم و صبر توانایی را تجربه کن»، «بخواه تا بشود»، «عمرت را به اندازه تاریخ طولانی کن»، «در برابر اشتیاق کور مقاوم باش»، «باور کن فقط خدا هست و دیگر هیچ»، «در دنیا بیش از یک مسافر خانه معطل مشو»، «ترازوی بین خود و دیگران باش»، «خود را مهیست راه را بیاب»، «بر دلت شماعی از نور بتابان»، «احتمال بده که شاید به آرزویت نرسی»، «راز بیوشان و نهان پنهان دار»، «از راه های بسته تنرس»، «جهان آینده را با دیروز بشناس»، «فرصت شناس و زمان دار باش».

برشی از اثر

شاید گمان کنی پدر هم مانند تو بر از خطا و نادانی است و او هم عمری نظیر عمر تو داشته و از این رو چگونه می خواهی راههای نادانسته های تو باشد؟ پس از او می پرسی و او را خطاب می کنی و اعتراض را کودکانه به رخ می کنی و مثل همیشه، او با سکنیه و قافرا آماده است تا حرف دلت را بشنود و پدران به پاسخ دهد: «ای فرزند! گرچه من به اندازه پیشینیان عمر نکرده ام، ولی در کارشان نگرسته و در سرگذشتشان اندیشیده و در آثارشان سیر نموده ام. تا آنجاکه گویی خود یکی از آنان شده ام. آنچه از آنان به من رسیده، چنان است که انگار از آغاز تا انجام با آنان زیسته و دریافت ام که در کارها آنچه صاف و عاری از خطاست، کدام است و آنچه تیره و نادرست است، کدام؟ چه کاری سودمند است و چه کاری زیان آور؟ پس برای تو از هر عمل، پاکیزه ترین آن را برگزیدم و زیبا و پسندیده اش را اختیار کردم و آنچه را مجهول است و سبب سرگردانی تو شود، به یک سو نهادم و چنان پدری شفیق که در کار فرزندش می نگرَد، در کار تو نگرستم و برایت از ادب، چهزاد اعذمت که بیاموزی و به کار بندی و تو هنوز در روزهای آغازین جوانی هستی و در عنفوان آن، هنوز نیتی پاک داری و نفسی دور از لودگی.»

شهرانه نیوز
شماره ۳۳۳
۲۴ شهریور ۱۴۰۳
۳۳۳ شماره

۱۴

حمیده ذاکری|خانه به عنوان محلی برای امن و آسایش ما یکی از موضوعات مهم و اثرگذار در سبک زندگی اسلامی است. ما زمان زیادی از عمرمان را در مسکن خود سپری می کنیم. پس مهم است که بدانیم این صحن و سرا چه ویژگی هایی داشته باشد. یکی از نعمت هایی که قرآن بدان اشاره می کند، محل سکونت آدمی است. در آیه ۸۰سوره نحل آمده است:«وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا:خداوند خانه های شما را مکان آرامشتان قرار داد». در ادامه، توصیه های دینی درباره خانه و حقوق مربوط به آن را مرور می کنیم.

حق مسکن

از روایات متعدد برمی آید که از نظر اسلام، یکی از حقوق مسلم انسان، حق داشتن مسکن است. رسول اکرم^(ص) فرمودند: «آدمی را جز در این امور حقی نیست: خانه ای که در آن سکنାگزیند و جامعه ای که خود را ببوشاند و گرده ای نان و جرعه ای آب که نیازش را فرو نشانند.»

استقلال و

نزدیکی به والدین

این امر که اسلام بر خانه مستقل و مجزا از خویشان تأکید دارد یا به زیستن در یک خانه یا در یک مجتمع مسکونی ترجیح می کند، مطلبی است که درباره آن، یک حکم کلی بیان نشده است. از مجموع ادله شاید بتوان این طور نتیجه گرفت که در شرایط عادی و در صورت امکان، اگر هر خانواده دارای یک خانه مستقل و در عین حال نزدیک به خویشان و آشنایان باشد، مناسب تر است. امیر مؤمنان^(ع) و فاطمه زهرا^(ص) در آغاز زندگی در خانه ای که چندان به منزل پیامبر^(ص) نزدیک نبود، سکونت گزیدند. ولی پس از مدتی رسول خدا^(ص) خانه ای نزدیک خود برای ایشان تهیه کردند و فرمودند: «خانه فاطمه از من دور است و من تحمل دوری اوراندارم.»

امن بودن خانه

یکی دیگر از موارد از دیدگاه اسلام، توجه به امنیت و ایمنی های لازم در ساختمان است. حضرت ابراهیم^(ع) پس از فراغت از بنای کعبه از پیوردفکار خویش می خواهد که شهر مکه را محل امن و امان قرار دهد، «إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا» (سوره بقره، آیه ۱۲۶). در روایات چندی بر جنبه های ایمنی خانه تأکید شده است. این نکته را از پاره ای روایات به خوبی می توان دریافت، از جمله به این روایت توجه کنید: «رسول اکرم^(ص) فرمود، خداوند محافظت از سه تن را به عهده نگرفته است، کسی که در خانه ای خراب فرود آید و آنکه در میان شاهراه نمازگزار و آن کسی که بار خود را بدون مراقبت رها سازد.»

مروری بر ویژگی های

مسکن از منظر آیات و روایات

این خانه از آن توست

حق مسکن

از روایات متعدد برمی آید که از نظر اسلام، یکی از حقوق مسلم انسان، حق داشتن مسکن است. رسول اکرم^(ص) فرمودند: «آدمی را جز در این امور حقی نیست: خانه ای که در آن سکنّاگزیند و جامعه ای که خود را ببوشاند و گرده ای نان و جرعه ای آب که نیازش را فرو نشانند.»

استقلال و

نزدیکی به والدین

این امر که اسلام بر خانه مستقل و مجزا از خویشان تأکید دارد یا به زیستن در یک خانه یا در یک مجتمع مسکونی ترجیح می کند، مطلبی است که درباره آن، یک حکم کلی بیان نشده است. از مجموع ادله شاید بتوان این طور نتیجه گرفت که در شرایط عادی و در صورت امکان، اگر هر خانواده دارای یک خانه مستقل و در عین حال نزدیک به خویشان و آشنایان باشد، مناسب تر است. امیر مؤمنان^(ع) و فاطمه زهرا^(ص) در آغاز زندگی در خانه ای که چندان به منزل پیامبر^(ص) نزدیک نبود، سکونت گزیدند. ولی پس از مدتی رسول خدا^(ص) خانه ای نزدیک خود برای ایشان تهیه کردند و فرمودند: «خانه فاطمه از من دور است و من تحمل دوری اوراندارم.»

امن بودن خانه

یکی دیگر از موارد از دیدگاه اسلام، توجه به امنیت و ایمنی های لازم در ساختمان است. حضرت ابراهیم^(ع) پس از فراغت از بنای کعبه از پیوردفکار خویش می خواهد که شهر مکه را محل امن و امان قرار دهد، «إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا» (سوره بقره، آیه ۱۲۶). در روایات چندی بر جنبه های ایمنی خانه تأکید شده است. این نکته را از پاره ای روایات به خوبی می توان دریافت، از جمله به این روایت توجه کنید: «رسول اکرم^(ص) فرمود، خداوند محافظت از سه تن را به عهده نگرفته است، کسی که در خانه ای خراب فرود آید و آنکه در میان شاهراه نمازگزار و آن کسی که بار خود را بدون مراقبت رها سازد.»

خانه ای در شأن زن

اساسایی که از حقوق زن بر همسر خویش از نظر اسلام، مسکن و محل سکونت است. در روایات اسلامی در کنار نفقه (خوراک، پوشاک و...) از تهیه مسکن به عنوان یکی از وظایف مرد نام برده شده است. از ادله روایی و فقهی برمی آید که در صورت امکان و توانایی شوهر، زن حق دارد از همسر خویش خانه ای مستقل و در شأن خود بخواهد.

نبی از اسراف و تبخل

گفتیم که خانه خوب است و وسیع باشد اما این وسعت به چه معناست؟ در روایتی از پیامبر^(ص) آمده است: «رسول خدا^(ص) چشمش به خانه گنبدی بلندی افتاد. درباره صاحب آن پرسید. عرض شد از فلان مرد انصاری است. آن مرد آمد و به پیامبر سلام کرد. اما رسول خدا^(ص) از او روی گرداند. آن مرد نزد اصحاب پیامبر از این برخورد حضرت گله کرد. اصحاب گفتند: [علتش این است که] رسول خدا بیرون آمد و چشمش به خانه گنبدی تو افتاد. پس آن مرد انصاری، خانه را ویران و با خاک یکسان کرد و این خبر به پیامبر^(ص) رسید. ایشان فرمودند: بدانید که هر ساختمانی و پال صاحب آن است، مگر آنچه چاره ای از آن نباشد.»

روشنا

امام علی^(ع)؛ اِنَّ أَحَبَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيَّ ... مَنْ عَانَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ مِنَ الْفَقْرِ فِي دُنْيَاهُ وَمَعَاثِرِهِ

احکام

وام ربوی

مساحت خانه

در زندگی های امروزی، اینکه خانه بزرگ باشد یا کوچک، شاید بیشتر به توان مالی ما بستگی داشته باشد اما برای افرادی که فارغ از توان مالی خود، امکان انتخاب دارند، پیامبر خدا^(ص) می فرماید: «مِن سَعَادَةِ الْقَوْمِ الْمُسْلِمِ الْمَسْكُنُ الْوَاسِعُ، از خوشبختی مرد مسلمان، داشتن مسکن فراخ است.» همچنین امام باقر^(ع) می فرماید: «مِن شَقَاءِ الْعِيشِ ضِيقُ الْمَنْزِلِ، از سختی زندگی، تنگی منزل است.» پس اگر امکانات دنیوی دست شما را باز می گذارند، ذهن خود را هم با باورهای دینی تطبیق دهید و خانه ای وسیع مهیا کنید.

خانه، محل آرامش

مسکن از ماده «سکونت» به معنای «آرام گرفتن» است. منزل باید به گونه ای طراحی و ساخته شود که بیشترین آرامش را برای ساکنان فراهم سازد. این اصل قبل از هر چیز مورد تأکید و تصریح قرآن مجید است: «خداوند در این دنیا خانه های شما را مایه آرامش شما قرار داد و از پوست چارپایان، خانه هایی برایتان مقرر فرمود که به وقت کوچ و اقامت، سبک وزن است و از پشم و کرک و موی آن ها (امکان تهیه) و سایل زندگی که تا چندی مورد استفاده است، فراهم آورد. و خداوند برای شما سایبان هایی از مخلوقات خود مهیا ساخت و از غارهای کوه، پناهگاه و اتاق ها برایتان قرار داد.» (سوره نحل، آیه ۸۰ و ۸۱).

رعایت حدود شرعی اهل منزل

قدیمی ها برای هر چیزی حساب و کتاب داشتند. اندرونی و بیرونی برای راحتی و حفظ شأن و شرع مطرح بود. در قرآن کریم درباره مواجه شدن حضرت ابراهیم^(ع) با میهمانان آمده است، «فَرَأَى إِلَيْهِ فُجَاءً يَمْشِي مِنَ الْمَدِينِ، به دنبال آن پنهانی به سوی خانواده خود رفت و گوساله فربه (و بریانی) برای آنان آورد.» تازه واردان را در جایی مستقر ساخت و مقدمات لازم را فراهم آورد. آنان را ترک کرد و نزد همسرش رفت و با کبابی بریان بازگشت. از این موضوع چنین برمی آید که خانه آن حضرت دارای دو قسمت بیرونی و اندرونی بوده است و قرآن این ویژگی را در سبک مسکن یادآور می شود. پیروان قرآن باید در خانه سازی این سبک را مورد توجه قرار دهند.

پاسخ اجمالی

هرچند گرفتن وام ربوی و نیز معاملات ربوی حرام است و مرتکب آن باید از عمل خویش توبه کند، ولی در صورتی که چنین اتفاقی رخ داد، استفاده از اصل پول، اشکالی ندارد و فقط تصرف در مقدار اضافه حرام خواهد بود.

آیتا...العظمی خامنهای: به طور کلی اصل وام گرفتن از نظر حکم وضعی صحیح است و شخص مالک آن می شود هر چند ربوی باشد، ولی در صورت ربوی بودن، گرفتن آن از نظر تکلیفی حرام است.

آیتا...العظمی شبیری زنجان: استفاده از پول مذکور اشکالی ندارد و باعث مدیونی وی نمی شود.

آیتا...العظمی مکارم شیرازی: در صورتی که امکان عمل به قرارداد بانک نباشد، می توانید آن را تا زمان موفقیت سرمایه گذاری کنید.

آیتا...العظمی مکارم شیرازی: این کار جایز نیست، ولی اگر کار انجام شده و بانک حاضر به تغییر و پذیرش آن نمی باشد، فعلا مسئولیتی ندارد. اما باید از کار خود توبه کند و هرگز تکرار نکند.